

pora, forte legendum est in duali עֵינַיִן *iddain*, id est duo tempora, quanquam *iddain* pluralis etiam pro duali ponatur: quia Chaldaei rarius duali, plerumque vero plurali, etiam pro duali, utantur, uti docet Guido Fabricius in *Grammat. Syrochaldaica*.

26. JUDICIUM SEDEBIT. — Judices sedebunt, puta Deus Pater ejusque angeli, qui auferent potentiam Antichristi, et dabunt regnum eternum populo Sanctorum, uti dixi vers. 10. Ibi enim figuram, sive symbolum a se visum narravit; hic vero illud explicat.

27. MAGNITUDO REGNI, QUE EST SUBTER OMNE CŒLUM, DETUR POPULO SANCTORUM. — Est hæc quinta monarchia, sive regnum Sanctorum. Quæres, quomodo erit hoc regnum? Respondet Porphyrius fuisse regnum Machabeorum: hi enim vocantur Sancti, quia pro Deo et lege pugnaverunt. Verum errat: nam illorum regnum non fuit eternum, sed tantum stetit in Juda, Ionatha et Simone, per 32 annos; deinde in posteris Simonis stetit usque ad Herodem per annos 126.

Secundo, alii, ut Papias et Chiliastæ, per regnum hoc accipiunt mille annos, quibus ipsi putant Sanctos post resurrectionem in terra regnatos

cum Christo, ex Apocal. xx, 4. Verum hoc regnum est fabulosum; et esto esset verum, non tamen erit eternum.

Dico ergo, certum est hoc regnum fore Christi et Sanctorum: illudque non tantum spirituale, quale fuit in terra, cum ipsi persecutionibus, martyriis et morti essent obnoxii: sed etiam corporale ac gloriosum, quo scilicet Sancti et corpore et anima beati, cum Christo in cœlis gloriose regnabunt in sæcula seculorum. Porro hoc regnum inchoabunt Christus et Sancti in terra, mox post necem Antichristi; tunc enim Antichristi regno everso, Ecclesia ubique terrarum regnabit, et fiet tam ex Judeis quam ex Gentibus unum ovile, et unus pastor: et hoc innuitur hic, cum ait, non, « que est super, » sed, « que est subter omne cœlum, » id est in omni terra, sive in omni plaga cœlo subiecta. Deinde paulo post hoc regnum confirmabitur et glorificabitur in cœlis per omnem eternitatem.

28. HECESQUE FINIS VERBI, — scilicet angeli, *g. d.* Hic finem dicendi fecit angelus, hic finita est visio quam hoc cap. enarravi. Hactenus Daniel scripsit chaldaice, reliqua vero deinceps scripsit hebraice.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Anno 1. Balsaris vidit Daniel visionem cap. præced. de quatuor monarchiis; hic anno tertio Balsaris videt ea, quæ in secunda et tertia monarchia futura sunt. Hæc ergo visio, licet sit alia, est tamen rei ipsa pars superioris prophetiæ: describit enim hircum cum ariete, id est, Alexandrum cum Dario, Græcos cum Persis de Imperio decertantes. Secundo, vers. 9, describit unum cornu hirci, id est, unum e successoribus Alexandri, puta Antiochum Epiphanem, ejusque potentiam et impietatem in Judeos. Tertio, vers. 13, Gabriel eo modo quo jam dixi, visionem Danieli interpretatur.

1. Anno tertio regni Baltasar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel post id quod videram in principio: 2. vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Elam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai. 3. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, et unum excelsius altero atque succrescens. Postea 4. vidi arietem cornibus ventiliantem contra Occidentem, et contra Aquilonem, et contra Meridiem, et omnes bestiae non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: recitque secundum voluntatem suam, et magnificentiam est. 5. Et ego intellegebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, et non tangebatur terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. 6. Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, et cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ. 7. Cumque appropinquaret prope arietem, efferatus est in eum, et percussit arietem; et comminuit duo cornua ejus, et non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, et nemo quibat liberare arietem de manu ejus. 8. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, et orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cœli. 9. De uno autem eis ex egressum est

cornu unum modicum: et factum est grande contra Meridiem, et contra Orientem, et contra fortitudinem. 10. Et magnificentum est usque ad fortitudinem cœli: et dejecit de fortitudine, et de stellis, et conculcavit eas. 11. Et usque ad principem fortitudinis magnificentum est: et ab eo tulit juge sacrificium, et dejecit locum sanctificationis ejus. 12. Robur autem tantum est ei contra juge sacrificium propter peccata: et prosterneret veritas in terra, et faciet, et prosperabitur. 13. Et audivi unum de Sanctis loquentem: et dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio et juge sacrificium, et peccatum desolationis, quæ facta est: et sanctuarium, et fortitudo conculcabitur? 14. Et dixit ei: Usque ad vesperam et mane, dies duo millia trecenti: et mundabitur sanctuarium. 15. Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, et quærerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. 16. Et audivi vocem viri inter Ulai: et clamavit, et ait: Gabriel, fac intelligere istam visionem. 17. Et venit, et stetit juxta ubi ego stabam: cumque venisset, pavens corrui in faciem meam, et ait ad me: Intellige, fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio. 18. Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: et tetigit me, et statuit me in gradu meo, 19. dixitque mihi: Ego ostendam tibi quæ futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum. 20. Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum. 21. Porro hircus caprarum, rex Græcorum est, et cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus. 22. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus insurgent, sed non in fortitudine ejus. 23. Et post regnum cornu, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, et intelligens propositiones. 24. Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis: et supra quam credi potest, universa vastabit, et prosperabitur, et faciet. Et interficiet robustos, et populum Sanctorum 25. secundum voluntatem suam, et dirigitur dolus in manu ejus: et cor suum magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos: et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur. 26. Et visio vespere et mane, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit. 27. Et ego Daniel langui, et agrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, et stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

1. EGO DANIEL, POST ID QUOD VIDERAM IN PRINCIPIO, — *g. d.* Post primam visionem quatuor bestiarum, de qua cap. præced. Innuat hanc visionem pertinere, et quasi continuare præcedentem, ut dixi.

2. CUM ESSEM IN SUSIS CASTRO. — Daniel non erat Susis, sed in Babylone apud Balsarem: sed per visionem videbatur sibi esse Susis, ita Theodoretus. Unde ex Hebræo ita veritè Vatablus: *Et in visione circumspiciens, visus sum mihi esse in Susis castro.* Sicut Ezechiel cap. xi, 1, in spiritu fuit in Jerusalem, ibique multa vidit. Visus est autem sibi esse Susis: quia inde Cyrus, qui Babylonem caperet, et Balsarem occideret, erat venturus. Susis enim fuerunt regia Persarum. Ita ex Abenezra Maldonatus.

Nota: *Sus* non est vox Græca, uti censuit Aristoteles, et Chares; sed Hebræa, Chaldaea et Persica, ita dicta a liliorum fertilitate et copia, ut habet Etymologicum magnum. Susan enim et Susanna hebraice significat liliam, a radice שושן, id est sex: lilium enim est hexaphyllum, hoc est sex habet folia. Sic Rhodus, id est ro-

sa, dicta est insula, quia habet speciem rosæ.

Nota secundo: Susis fuit urbs maxima, hic tamen dicitur castrum; quia undique validissimis muribus et turribus instar castrum erat munita. Ita S. Hieronymus (1).

(1) Objeceunt Rationalistæ quod Danielis sublimitatem negaverunt, præsertim Bertholdius, Griesinger, De Wette, primo, regionem Elam regibus Babylonia Nabuchodonosore posterioribus duntaxat subiectam fuisse; secundo, tempore Balsaris nec palatium nec aulam regiam fuisse in Susis; tertio, non nisi sub Dario Hystaspis filio hanc urbem Susam nomen accepisse.

Ad quæ breviter respondemus: ad primam, juxta Jerem. cap. xxi, 25; xxx, 24-29, et Ezechiel, cap. xxxix, 34, regio Elam a Nabuchodonosore monarchie Babylonicæ adjecta fuit. Ad secundam, Plinius, quem ut testem invocant, dicit equidem: « in Susina est vetus regio Persarum, a Dario Hystaspis filio condita: » sed non dicit ante, nullam regiam existisse, quæ sententia eo minus credibilis est, quod ex Herodoto et Strabone Susa urbs est antiquissima a Thione Memnonis patre condita: et in ea, propter amplitudinem et magnificentiam, Græcorum reges delectam sedem habuerunt. Præterea, expressis verbis Herodotus, Strabo et Stephanus Byzantinus de ista regia loquuntur, quam τὴν περσικὴν vocant, ex urbis conditore,

Hircus ergo hic notat Alexandrum instar Panis fore mundi dominum, ac ut deum colendum.

Septimo, hircus brevis est ovi; nam ante sex annos consenscit, quia libidine vires exhaurit, uti tradunt Columella, Palladius, et ex iis Gesnerus in Hircis: significat ergo brevem vitam, et breve regnum Alexandri. Rursum hircorum oculi ob libidinem, in transversum aspiciunt, indeque hircus nomen accepit. Nam hirci vel hirci, teste Suetonio, Isidoro et Gesnero, vocantur oculorum anguli. Unde Virgilius: « Transversa tumentibus hircis. » Quod versum obtutu fuit quoque Alexander, eo quod capite esset, non directo, sed in humerum sinistrum inclinato, et sursum aspiciente, ut si quem coram se consistentem intueri vellet, liris et transversis oculis eum intueri deberet. Ita Plutarchus, Curtius et alii. Unde prisquam Alexandri statum Romæ in Quirinali, hunc ejus solum representare videmus.

Octavo, hircus notat Alexandri gulam et aviditatem tum bibendi, tum carpendi, et predandi gentes et regna. Capri enim et capre omnia depascuntur, indeque caper græce vocatur ἄγριος a voracitate. Nam ἄγριος et ἄγριος edere significat. Hinc Ovidius, 1 Pastor.:

Rede, caper, vites, tamen hinc cum stabis ad aras, In tua, quod spargi cornua possit, erit.

Quod aente et salse Romani in Domitianum Imperatorem, teste Suetonio in ejus Vita, transulerunt: « Vel si me ad radicem comederis, tantum tamen vini producam, quantum immolando Cæsari posset infundi. » Quod enim supra vitis capro mimtabatur, hoc eadem nunc mimitur Domitiano tyranno, vites succidi jubenti. Hinc et capri vocantur, quasi carpi, quod omnia carpant. « Capra, inquit Varro lib. De Lingua Latina, quasi carpa: » a quo scriptum « omnicarpe capre. » Hinc Bæcho, vini presidi, libabatur caper, quasi vitis vastator. Unde Virgilius, 11 Georg.:

Non estiam ob culpam Bæcho caper omnibus aris Castifer.

Nono, solent hirci cum arietibus cornutare et duellare, uti Alexander cum Dario deceravit. Qui ergo hinc duelli exemplum sumpsit, sciat se hircum esse et hircizare. Nec Alexander cum Dario Juellum imit, sed bellum. Prudenter et magnanime Antigonus, rex Macedonia, Pyrrho regi Epiri per caduceatorem provocavit ad singularem certamen, ut eo secum de regno decerneret, respondit, « dictum suum non armorum magis quam temporum esse; Pyrrho, si vita penitet, nullas ad interitum parere vias. » Sic et Fabius Maximus Cunctator provocatus ab Annibale ad pugnam respondit, « se pugnam iudicium cum sibi, non hosti, commodum videretur: se pugne tempus dare, non ab hoste accipere. » Et Augustus Cæsar Antonio provocanti ad duellum respondit: « Si Antonius perire velit, habet sat multos necis

modos. » Idem respondeant, qui hodie a stullis duellatoribus ad duellum provocantur, hosce imitentur. Hi enim fuerunt prudentes, generosi, magnanimi, et rerum domini, qui hoc suo prudenti responso hostem fregerunt et supplantant. Auctor est Plutarchus in eorum Vita.

Denique Eusebius in Chron. olymp. 47, anno Datis mundi 4610: Hoc, inquit, tempore « certantibus in agone ἄγριος, id est hircus, in premio dabatur; unde aiunt Tragædos nuncupatos. » Ita et Alexander certans cum Dario, eumque vincens hirci nomen quasi victoriæ præmium, vel omen accepit.

Porro hircus hic venit ab occidente; quia Macedonia, unde venit Alexander, occidentalis est respectu Persiæ et Asiæ, quæ sibi subjectæ. Rursum, « non tangebatur terram, » id est, summa utebatur celeritate in conficiendis bellis et victoriis, instar fulminis, quod cito penetrat ab ortu ad occasum, sed et cito disparet. Nullam, ait Curtius, lib. V, virtutem regis islius magis quam celeritatem laudaverim. Sex enim annis Persas, Medos, Babylonios, Ægyptios et vicinas gentes debellavit; ut cum Cæsare, imo præ Cæsare, cære potuerit: « Veni, vidi, vici. » Nota: Sicut hircus figens in terra pedem symbolum est tarditatis, ita non tangere terram symbolum est agilitatis. Hinc Virgilius Camillæ celeritatem describens, ita canit:

Cursusque pedum prævertere ventos; Illa vel intacta segetis per summa volaret Gramina, nec teneras cursu lesisset aristas; Vel mare per medium fluctu suspensa timenti Ferret tor, celeres nec tingeret aqueo plantas.

Eadem phrasi Homerus, Iliad. xx, utitur, ut exprimat velocitatem equorum regis Erichthionii, et Ovidius de Atalanta ita canit, lib. X Metamorph.:

Signa tubæ dederant, cum cære pronus uterque Emicat, et Ludam celeri pede labat arenam.

Simile de Luna veloci cursore narrat Solinus, cap. vii; adeo ut in arenis nulla indicia relinquere vestigiorum. Porro in Alexandro verum fuit istud: « Quod cito fit, cito perit. » Et istud Seneca in Consol. ad Marciam: « Non durat, nec ad ultimum exit, nisi lenta felicitas. » Et merito Paulus Orosius Alexandrum vocat magnum miseriarum gurgitem, et totius Orientis atrocissimum turbinem.

Porro HIRCUS HABEBAT CORNU INSIGNE. — Hircus sunt reges Grecorum in confuso: cornu hoc proprie est Alexander. Erat hoc inter oculos, quia animalia unicornia cornu habent inter oculos, idque ut significet Alexandri ingenium, prudentiam, sagacitatem. Ita Theodoretus.

Nota: Cornu fuit insigne regum; reges enim gestabant cornu quasi symbolum regni. Hinc Plutarchus de Pyrrho: « Agnitus, inquit, fuit iose

Non ferre leporem ad esse vitæ cinesiam. Eran-plinialis.

Et Alesia.

eximia crista et cornibus hircinis. » Sic et Virgilius, Eneid. XII, Enææ quasi regi dat,

Euseque Ægyptumque et rubra cornua crista.

See imago Tryphonis habet galeam, ut infirmum est cornu, uti videre est in effigie quam edidit Vlalpando in Appar. templi, pag. 337. Hinc Psalm. cxxxi, 17, de rege David dicitur: « Illuc producam cornu David. » Cornu enim est symbolum roboris, significantque decus et majestatem regiam. Hinc illud enigma (cujus meminit Strabo) Demetrii Phaleræ ad Philippum patrem hujus Alexandri: « Utroque cornu bovem continebis, » hoc est, occupabis duas arcès, scilicet Acrocorinthum et Ithomem; his enim occupatis, facile totam Peloponnesum occupabis; duas ergo arces duo cornua, Peloponnesum vero bovem nuncupabat.

6. (1) IN IMPETU FORUITUDINIS SUE, — impetu fortissimum et vehementissimum: Hebraice est כִּרְכֹּם וְכִרְכֹּם beebnat aach, in ira roboris sui, id est in ira robusta et forti, ira robor augente, aut robore ira accensu.

7. ET PERCESSIT ANIETEM (Alexander occidit Darium regem Persarum), ET COMMISSIT DVO CORNUA (duo regna, scilicet Persarum et Medorum), ET CONCLAVIT (vici), — id est subiicit et vectigalia fecit, ut dixi cap. præced. vers. 7.

8. MAGNUS FACTUS EST, — et re et nomine; nam a rerum gestarum gloria vocatus est Alexander Magnus.

QUOQUE CREVISSET. — Alexander enim mortuus est, cum ad summam ætatis et imperii robur pervenisset, cum nec mori, nec vinci posse videretur. Nam paulo ante mortem pro deo habitus est: subornarat enim Jovis Hammonis sacerdotes, ut rogati cujus filius esset Alexander (erat enim ex adulterio nato) responderent, Jovis Hammonis. Ita Justinus lib. XI.

FRACTUM EST CORNU MAGNUM. — Fractum significat violentam mortem Alexandri, qui Alexander in flore ætatis, scilicet cum vixisset 32 annos, et octo menses; alq; 12 annos, et octo menses regnasset in summa felicitate et gloria, violenta morte vel crapula, non vult Athenens, vel veneno, ut volunt alii, Babylone decessit, anno 4 olymp. 144, ut docent Curtius, Josephus et alii.

Nota: Natus est Alexander anno 1 olymp. 406, anno urbis Romæ conditæ 393, die 6 mensis Hecatombeonis, quo die deflagravit Ephesi templum Diana, vaticinatie sunt magi magnum eo die natum esse Asiæ incendium, is fuit Alexander.

Alexander, annos natus quindecim, a patre in disciplinam Aristoteli traditur, ab eoque per quinquennium in litteris et doctrinis rege dignis

(1) « Et venit usque ad arietem illum cornutum quem viderant... » Significatur Alexandri Darium Codomannu bello aggreidentis ad Persici regis filios adventus.

Alexandria gloria eius.

Cyrenopolis.

Cæsar 68. 179. 181.

eum eo quod hic dicit: « In tempore finis. » Tempus ergo finis est novissimum maledictionis, id est ira Dei. Hinc secundo, per hypallagen sic explicari potest: « In tempore finis, » id est in fine temporis, scilicet a Deo, et Dei ira decreti et destinati. Ita Septuaginta. Tertio, longius abit Vatablus, dum vertit: *Visum eveniet post finitam captivitatem* Babylonicam, quasi tempus finis sit illud, quo finientur 70 anni captivitatis Babylonicæ. Verum ejus nulla hic præcessit mentio: et hæc diu post captivitatem contigerunt. Quarto, alii sic explicant: « In tempore finis, » quo scilicet Antiochi persecutio finietur, complebitur hæc visio, præsertim ea parte qua dixit vers. 14: « Usque ad vesperam et mane, dies duo millia trecenti, » quasi eo respiciat angelus. Verum hoc arctius est, neque satis consentit cum vers. 19, quod dicit in novissimo maledictionis hæc futura, puta regnante Alexandro et saviente Antiocho, uti in sequentibus explicat, ubi clare docet visionem hanc finientem et implendam esse per utrumque hunc regem, illum Persas, hunc Judæos invadentem et proferentem. Licet enim Judæi jam affigerentur et profererentur a Chaldeis, tamen longe gravius affligendi erant ab Antiocho. Hic enim non corpora, ut Chaldei, sed corpora et animas provit, cogendo omnes ad idololatriam, et sacra omnia vel abolendo, vel profanando. Quinto, alii: « In tempore finis, » inquit, id est in tempore brevi finiendo: excitat enim attentionem Prophete, et simul confirmat prophetium adeo veram esse, ut brevi tempore complenda sit. Sed obstat vers. 26; ibi enim ait eam fore post multos dies: persecutio enim Antiochi contigit pene 400 annis post Daniælem. Esto enim hoc tempus breve sit respectu Dei et æternitatis, tamen nobis longum est, et vers. 26, longum vocatur: cur ergo hic illud vocaret breve? pariformiter enim et uniformiter loqui solet Prophete. Quocirca melius Vatablus contrarie exponit hoc modo: « In tempore finis, » id est in tempore tandem finiendo, hoc est, post longum tempus complebitur hæc visio.

18. COLLAPSUS SUM. — Hinc videtur quod Daniel bis collapsus sit in terram, primo, ad præsentiam; secundo, ad vocem angeli. Ita Maldonatus.

19. QUÆ FUTURA SUNT IN NOVISSIMO MALEDICTIONIS. — Hebræus: *Quæ futura sunt in extremo ira*, cum scilicet ira Dei, quam ipse jam cohibet, peccatis Persarum, et Judæorum irritata, ad summum pervenerit, et in ultionem erumpet.

QUONIAM HABET TEMPUS FINIS SUUM, — id est suam periodum, suum spatium, suam ætatem, sibi a Deo præstitutam et definitam, ut in ea adveniat, adducaturque secum omnia que in tempore illo futura sunt, quæque hic futura prævidentur et prædicuntur. Vide dicta vers. 17.

21. HIRCAUS. — Hebræice sunt duæ voces **הצפור** *hatsaphir* *hassaur*, *q. d. Hircus, hircus*; sed quem vers. 5, chaldaice vocavit *hatsaphir*, eum-

dum hic hebræice explicans vocat *hassaur*. Hircum enim chaldaice vocari *tsaphir*, hebræice *saur*, id est a pilis et villis quibus abundat, docent Vatablus, Marinus Brixiensis in *Lexico*, et alii.

22. QUATUOR REGES (quos nominavi vers. 8) DE GENTE EJUS CONSURGENT (erunt enim Græci et Macedones, qualis fuit Alexander), SED NON IN FORTITUDE EJUS. — id est nequaquam illi viribus pare erunt. Vere Paulus Orosius, lib. III. Hist. cap. xxii: « Alexander, inquit, per duodecim annos tremetem sub se orbem ferro pressit: principes vero ejus quatuordecim annis dilaniaverunt, et velut opimam prædam a magno leone prostratam avidi discerpere catuli, seque ipsos invicem in rixam irritatos præde emulacionis fregerunt.

23. ET POST REGNUM KORUM, — quatuor primo, qui Alexandro proximo successerunt.

CUM CREVERINT INIQUITATES — Judæorum, ita ut eorum mensura completa Deus permittat savire Antiochum in Judæos. De peccatis hinc vide I Machab. 1, 12 et seq.

CONSURGET — non proximo, sed remote: sex enim reges mediis intercesserunt, regnaveruntque per annos centum et sex.

REX IRPUDENS FACIE, — puta Antiochus Epiphanes, rex impiissimus, qui nec Deum, nec homines reverebatur: unde in multis erit ipse typus Antichristi. De quo vide S. Gregorium, XXXII Moral. xii.

ET INTELLIGENS PROPOSITIONES, — abstrusus scilicet, et vix ulli hominum cognitus. Hebræice **תמיה** *timia*, id est ænigmata, strophas et versutias, *q. d.* Antiochus erit acutus et astutus, sagax et callidus. Alii sic exponunt: *Intelligens propositiones*, id est intelligere faciens hæc de se prophetiam: ipse enim suis factis eam adimplebit, itaque eam omnibus conspicuum faciet. Sed hoc remotius et alienius videtur.

24. NON IN VIRIBUS SUTS, — sed permissu Dei, violentis punire per eum peccata Judæorum, ut dixit vers. 12.

ET FACIET, — perficiet scelera quæ animo destinata, parem habebit manum ingenio, et opera paria suis strophis.

25. ET IN COPIA REBUM OMNIUM, — cum omnibus rebus ad male agendum abundaturus sit; erit enim et copia opum, militum, armorum, principum, etc. Hebræice est: *Et in pace multos occidet*, id est multos innoxios et pacificos occidet: aggredietur enim eos nihil tale suspicantes, utpote in otio degentes: ita Vatablus, aut, ut Maldonatus, *in pace*, id est impune, sine ullo suo detrimento occidet eos.

VERUM PAX HEBRÆIS NON TANTUM QUIETEM, sed et prosperitatem ac copiam rerum, quæ in pace esse solet, significat. Unde Noster plenus vertit, « in copia rerum, » cum scilicet tam Judæi, quam Græci pace et copia rerum abundabunt: sed Judæi otio et luxu diffluent, Græci vero eodem ad arma et bella utentur; tunc ipse Epiphanes Græcos occidet multos.

ET CONTRA PRINCIPEM PRINCIPUM, — contra Deum

qui est Rex regum, et Dominus dominantium. Vide vers. 21.

ET SINE MANU CONTRERTUR. — Antiochus Epiphanes uti pugnavit viribus, non tam suis quam Dei: ita cadet telo, non hominum, sed Dei, ab eo percussus fatore et verbibus anno regni sui duodecimo, ut moriens intelligat se non viribus hominum, sed divino judicio puniri. Sic Antichristum Christus occidet spiritu oris sui, II Thes. 2, 8; solo enim flatu et jussu suo occidet eum sine armorum et militum strepitu. Vide ibi dicta. Mirum est Septuaginta vertere: *Et quasi ova manu conteret*, scilicet Judæos Antiochus.

Nota: Licet ad morbum et mortem Antiochi concurrerint variae cause naturales, ac presertim gravis ejus moror et melancholia, concepta tum ex nuntio fusi sui exercitus in Judea, tum ex turpi sua fuga e Perside, tamen præcipua causa fuit vindicta Dei, quæ blasphemum et superbum persecuta est, et cladibus jam dictis aliisque gravioribus afflixit. Hoc enim clare dicitur II Machab. cap. IX, 3: « Qui universa conspiciit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili et invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem (quo dixerat Antiochus, se Hierosolymam congeriem sepulcri Judæorum facturum), primo, apprehendit eum dolor dirus viscerum, et amara interiorum tormenta: et quidem satis juste, quippe qui multis et novis cruciatibus aliorum torserat viscera; secundo, cum superbia et ira furens in Judæos Juberet celerrime agitari currum, contigit illum impetu euntem de curru cadere, et gravi corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, et montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatario portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans; » tertio, membra ejus computruerunt; » ita ut de corpore impil vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius et odore exercitus gravaretur: et qui paulo ante sidera celi contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare. » Hinc quarto, « cepit ex gravi superbia deductus ad susceptionem venire, divina admonitio plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta sapientibus. Et cum nec ipse jam factorem suum

ferre posset, ita ait: Justum est sustinere esse Deo, et mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic selestus Dominum, a quo non esset misericordiam consequutus. » Hoc Antiochi exemplum ob oculos sibi ponant superbi et blasphemii, præsertim tyranni, et Ecclesie ac fidelium persecutores, ac similem Numinis vindictam, cœlesti eos judicio perurgente, ni respiciant, expectent.

Hinc de causis in duello arietis et hirci, quod hoc capite describitur, hic Antiochus notatur per hircum, æque ac Alexander. Conditiones enim hirci, quas recensui vers. 3, tam illi, quam huic conveniunt. Fuit enim Antiochus versutus, arrogant, libidinosus, rapax, pugnax etiam in arietem (id est, in Persas, ut patet II Machab. IX, 4), brevis ævi et regni, ac fœditus in vita et morte ut hircus. Id magis patebit cap. XI, 20 et seq.

26. ET VISIO VESPERE ET MANE (id est vespertini et matutini temporis, sive quæ complebitur in vespera et mane diei 2300) VERA EST, — ut dictum est vers. 14.

TU ERGO VISIONEM SIGNA, — apud te reserva et annota; quia nemo jam plene eam intelligit: eveniet enim post multa tempora, scilicet post 400 pene annos. Hæc enim de causa cum remota est propheta, jubet Deus Prophetis, ut eam signent et claudant. Secundo, Origenes, hom. 13 in Num.: « Signatus, inquit, liber dicitur, pro eo quod figuris perplexus est, et ænigmatibus involutus. » Et Pineda lib. V De Rebus Salomonis, cap. xii, « Signa, » inquit, id est scribe prophetiam notis arcanis, sicut Ægyptii scribebant per notas et characteres hieroglyphicos; uti etiam nunc scribunt Sinenses. Sic signatus fuit liber ostensus S. Joanni, Apoc. 1, « sigillis septem, » quasi septem characteribus arcanis quædam mysteria continentibus, quæ capite vi reserantur et explicantur.

27. LINGUI ET EGROTAVI, — percussus et consternatus admiratione visi, puta angeli loquentis, et desolationis tante genti meæ imminenti, quam prædicebat angelus.

NON ERAT QUI INTERPRETARETUR, — in particulari nomina, tempus aliasque circumstantias visionis meæ, quæ erat de rebus futuris: eam enim in generali tantum angelus interpretatus erat Danieli, vers. 20.